

31.1.2019

Valvojan ohje

Tässä ohjeessa kuvataan digitaalisen ylioppilaskokeen järjestäminen ja reagointi mahdollisiin koetilanteen aikana ilmeneviin teknisiin ongelmiin. Jos koetilanteessa havaitaan jokin muu kuin tässä ohjeessa kuvattu tekninen ongelma, tulee lukion ottaa yhteyttä Ylioppilastutkintolautakuntaan.

Ennen ensimmäistä tutkintopäivää: Koetilan järjestelyt ja testaus

- Lukio on rakentanut tutkintoverkon YTL:n määräysten ja ohjeiden¹ mukaisesti. Lukion on testannut verkon toiminnan YTL:n kuormasimulaatiolla², jos käytetään virtuaalipalvelimia tai jos tutkintoverkossa on yli 10 kokelasta. Jos lukiolla on lupa langattoman tutkintoverkon käyttöön digitaalisessa ylioppilaskokeessa, lukio on tehnyt lupapäätöksessä määritellyt tarkastukset.
- Lukio on varautunut käynnistämään koetilan palvelimen joko USB-muistilta tai virtuaalikoneena.
- Lukio voi käyttää YTL:n toimittamia kokelaan koneen USB-muisteja koejärjestelmän testaamisessa. Kokelaat eivät saa käsitellä digitaalisessa ylioppilaskokeessa käytettäviä USB-muisteja tai olla samassa tilassa niiden kanssa. Mahdollisissa kokelaiden kanssa tehtävissä harjoituksissa on käytettävä Abitti-kurssikoejärjestelmän kanssa käytettäviä USB-muisteja.

Virtuaalisten palvelimien käytössä huomioon otettavia asioita:

- Rehtori on ladannut ylioppilaskokeissa käytettävän virtuaalisen palvelimen asetustiedoston tutkintopalvelusta (koe.ylioppilastutkinto.fi).
- Koetilan palvelimen ja varapalvelimen virtuaalikoneet on päivitetty asetustiedoston avulla ylioppilaskokeessa käytettävään versioon.
- Koetilan palvelimen ja varapalvelimien levyjen synkronointiaika on mitattu. Ajan on oltava alle 60 minuuttia.
- Palvelimen suorituskyky on varmistettu YTL:n kuormasimulaatiolla².
- YTL:n lähettämien poikkeustilanteissa käytettävien koetilan palvelimen USB-muistien sijainti on valvojien tiedossa.
- Koetilan palvelimen virtuaalikone varmuuskopioidaan tutkinnon jokaisen viikon päätteeksi. Varmuuskopio voi viedä tilaa jopa 50 gigatavua ja sen voi ottaa palvelinkoneen kovalevylle tai erilliselle medialle.

USB-muistilta käynnistettävien palvelimien käytössä huomioon otettavia asioita:

- Lukio on varannut jokaiselle koetilan palvelimelle ja varapalvelimelle USB-muistin.

---

¹ Ks. Ylioppilastutkintolautakunnan yleiset määräykset ja ohjeet, liite 1: Koetilan tekniset järjestelyt

² Kuormasimulaatio löytyy YTL:n verkkosivuilta (<https://www.ylioppilastutkinto.fi> > Ylioppilastutkinto > Digitaalinen ylioppilastutkinto)

31.1.2019

- Samoja koetilan palvelimen USB-muisteja voi käyttää useana eri koepäivänä saman tutkintokerran aikana. On huomattava, että sellaista USB-muistia, jota on kerran käytetty koetilan palvelimen käynnistämiseen, ei voi enää käyttää koetilan varapalvelimen käynnistämiseen.
- YTL toimittaa kaksi ylimääräistä koetilan palvelimen USB-muistia, joilla lukio voi halutessaan kokeilla palvelimen ja varapalvelimen käynnistystä ennen tutkintopäivää.
- Lukion on testattava palvelimen suorituskyky YTL:n kuormasimulaatiolla³, jos tutkintoverkossa on yli 10 kokelasta.

Viimeistään klo 8.00: Palvelimet käynnistetään ja koetehtävät ladataan

- Jokaiseen koetilaan on tulostettu tämä ohje.
- Lukio on käynnistänyt koetilan palvelimen ja varapalvelimen. Koetilan varapalvelimen vaatima salasana löytyy koetilan palvelimen näytöltä. Koetilan palvelimen ja varapalvelimen synkronointi voi kestää jopa 60 minuuttia. Kokeen valmisteluja voi jatkaa, vaikka synkronointi on kesken.

Valvojan näytön ja koetilan varapalvelimen salasana: ..... Näytä salasana

Syötä koetilan varapalvelimen salasana

Salasana löytyy koetilan palvelimelta Kokeen lataus ja koesuoritusten siirto -näkyvästä.

Kirjaudu sisään

Valvojan näytön ja koetilan varapalvelimen salasana: quenelle odysseia suuhaara marenki Piilota salasana

- Lukio on ladannut koetilan palvelimelle koetehtävät, jotka rehtori on hyvissä ajoin ennen koepäivää ladannut USB-muistille YTL:n tutkintopalvelusta. Kokeen lataaminen USB-muistilta palvelimelle voi kestää useita minuutteja. Koejärjestelmä pyytää kokeen purkukoodia, mutta sitä ei vielä tässä vaiheessa syötetä koejärjestelmään. Purkukoodin perusosa on lukiolle lähetetyssä suljetussa kirjekuoressa, joka avataan vasta koetilaisuuden alussa. Purkukoodin täydennysosa julkaistaan koepäivänä klo 8.00:aan mennessä.

³ Kuormasimulaatio löytyy YTL:n verkkosivuilta (<https://www.ylioppilastutkinto.fi>) > Ylioppilastutkinto > Digitaalinen ylioppilastutkinto)

31.1.2019

Koetehtävien lataus ja koesuoritusten siirto

Kiinnitä koetehtävät sisältävä USB-muisti palvelimeen ja klikkaa "Tuo uudet koetehtävät".

Syötä koetehtävien purkukoodi:

Palvelinten käynnistämisen lisäksi tehdään seuraavat järjestelyt:

- Jos kokelaat tekevät kokeen lukion koneilla, lukio asettaa koneet valmiiksi kokelaiden istumapaikoille.
- Jokaisessa koetilassa on yksi lukion kopioima koepöytäkirja kutakin kokelaiden tunnistamiseen osallistuvaa valvojaa kohden. Koetilassa olevia pöytäkirjakopioita käytetään kokelaiden tunnistamiseen. Koetilaisuuteen liittyvät merkinnät tehdään vain varsinaiseen pöytäkirjaan, joka palautetaan YTL:ään.
- Lukio on jakanut kokelaiden istumapaikoille kokelaan koneen käynnistämiseen tarkoitettut, YTL:n toimittamat USB-muistit ja lukion tunnuksin merkityt konseptipapereita luonnoksia varten⁴.
- Lukio on varannut koetilaan YTL:n ohjeiden mukaisen määrän varakoneita, joiden tiedetään käynnistyvän kokelaan koneen USB-muistilta, sekä varakuulokkeita, joiden tiedetään toimivan varakoneissa ja joilla on tehty äänitesti. Varakoneissa on lukion laatimat ohjeet, joiden avulla kokeen valvoja voi tarvittaessa käynnistää koneet. Lukio on sijoittanut varakoneet oman suunnitelmansa mukaisesti esim. kokelaiden varapaikoille ja liittänyt ne tutkinto- ja sähköverkkoihin. Valvojien on hyvä tiedostaa, että jos varakoneet on käynnistetty valmiiksi, ne näkyvät koetilan palvelimella yläreunan Tietokoneita koeverkossa -lukumäärässä.

Lukio voi harkintansa mukaan käynnistää tutkintoverkkoon valvojien koneita kokelaiden tilan seuraamiseksi tai ylimääräisiä kokelaiden koneita, jos valvojat haluavat tutustua koetehtäviin koetilaisuuden aikana.

- Lukio on käynnistänyt mahdolliset valvojien koneet. Valvojan kone käynnistetään valvojan koneen USB-muistilta. Valvojan koneen vaatima salasana löytyy koetilan palvelimen näytöltä. Salasana on sama kuin varapalvelimen käynnistämisessä käytetty.
- Valvojilla on mahdollisuus katsoa koetehtäviä kokeen aikana. Tätä varten lukiot voivat käynnistää tutkintoverkkoon ylimääräisiä kokelaan koneita. Valvojien tulee

⁴ Ylioppilastutkintolautakunnan yleiset määräykset ja ohjeet, 1.4.1 ja 1.4.2

31.1.2019

kirjautua koneille omalla henkilötunnuksellaan ja syöttää nimeksi "Testi Opettaja". Yhdellä kokelaan koneella tutkintoverkkoa kohden voidaan käyttää kirjautumiseen henkilötunnusta "010101-0101". Muita keksittyjä henkilötunnuksia ei saa käyttää. Jokaisella koneella on käytettävä eri henkilötunnusta. Koetehtäviä ei voi katsoa valvojan koneelta. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kokeen valvojan tulee keskittyä kokelaiden ja heidän näyttöjensä valvomiseen.

Klo 8.00 jälkeen: Lukio hakee purkukoodin täydennysosan

Palvelimen purkukoodi koostuu postite toimitetusta perusosasta ja tutkintopäivänä klo 8.00 julkaistavasta täydennysosasta. Täydennysosa julkaistaan seuraavissa paikoissa:

- www.ylioppilastutkinto.fi/koodi
- www.facebook.com/ylioppilastutkinto
- twitter.com/ytlSen
- puhelinvastaaajasta numerossa 0295 338 227.

Purkukoodin täydennysosan voi noutaa esimerkiksi rehtorin tietokoneella tai koetilassa olevalla mobiililaitteella.

Noin klo 8.15–8.30: Kokelaat saapuvat ja käynnistävät tietokoneensa

Tämän ja edellisen vaiheen ajoituksessa on otettava huomioon tietokoneiden käynnistykseen ja kokelaiden tunnistamiseen kuluva aika. Lukio antaa omille kokelailleen tarkemmat ohjeet aikatauluista.

Tässä vaiheessa koetilassa voi olla vielä kokelaiden ja valvojien lisäksi esim. tietotekniikkatukihenkilöitä, jotka voivat avustaa kokelaita tietokoneiden käynnistämässä ja äänien kuulumiseen liittyvissä ongelmassa. Kaikkia tilassa olevia henkilöitä koskevat Ylioppilastutkintolautakunnan yleisten määräysten ja ohjeiden kohdat 2.3.4 (Koetilaisuus), 2.3.5 (Valvojat) ja 2.3.8 (Esteellisyys ja koejärjestelmän käyttöoikeudet).

- Kokelaat saapuvat koetilaan.
- Kokelaat liittävät omat tietokoneensa sähkö- ja tutkintoverkkoihin sekä käynnistävät tietokoneensa YTL:n toimittamalta, aiemmin pöydälle jaetulta USB-muistilta.
- Kokelaat tekevät äänitestin, joka käynnistyy automaattisesti, kun kone on käynnistetty USB-muistilta.

Noin klo 8.30–8.50: Purkukoodi syötetään ja kokelaat tunnistetaan

- Muut kuin kokeen valvomiseen osallistuvat henkilöt poistuvat salista. Jos esim. tietotekniikkatukihenkilön halutaan pysyvän salissa kokeen aikana, on rehtorin varmistettava, että hän tuntee valvojan tehtävät, määräykset ja vastuut. Silloin tukihenkilö tulkitaan YTL:n yleisten määräysten ja ohjeiden mukaiseksi valvojaksi.
- Rehtori avaa koetilaisuuden. Rehtori, kaksi valvojaa ja kokelas toteavat, että kirjakuori, joka sisältää purkukoodin perusosan ja avainlukulistat, on avaamaton.

31.1.2019

- Rehtori avaa kuoren ja luovuttaa purkukoodin perusosan sekä avainlukulistat valvojalle.
- Rehtori tai valvoja syöttää purkukoodin perus- ja täydennysosan koetilan palvelimelle.

Syötä koetehtävien purkukoodi:

- Kokelaat syöttävät koejärjestelmään etu- ja sukunimensä sekä henkilötunnuksensa ja valitsevat suorittamansa kokeen.
- Valvojat tunnistavat kokelaat avainlukulistojen ja koepöytäkirjojen avulla. Valvojat myös varmistavat, että kokelaat ovat valinneet oikean kokeen ja kieliversion. Tämä vaihe vie yhdeltä valvojalta noin 10 minuuttia 25 kokelasta kohden.

Kokelaiden tunnistamisella varmistetaan, että koevastaukset tallentuvat oikeaan kokelaan identiteetillä. Tunnistamista varten kokelailla on mukanaan henkilötodistus. Jos valvojat voivat luotettavasti tunnistaa kokelaat, voidaan henkilöllisyys tarkistaa ilman kokelaan henkilötodistusta. Tätä varten koepöytäkirjasta on tehtävä kopio jokaista tunnistamiseen osallistuvaa valvojaa varten. Valvojan on varmistettava tästä listasta, että kokelas on syöttänyt koejärjestelmään henkilötunnuksen oikein ja valinnut oikean koeversion. Jos kokelas on syöttänyt väärät tiedot, tietokone käynnistetään uudelleen.

Kun valvoja on tarkistanut kokelaan henkilöllisyyden ja kokelaan koejärjestelmään syöttämän henkilötunnuksen sekä varmistanut, että kokelas on valinnut oikean kokeen, hän kertoo kokelaalle avainlukulistalta koejärjestelmän pyytämät koodit. Valvoja varmistaa kokelaan näytöltä, että kokelas syöttää valvojan sanelemat koodit.

Henkilöllisyyden tarkistamisen jälkeen kokelaat jäävät odottamaan kokeen alkamista. Kokelaan valitseman kokeen nimi näkyy näytöllä. Jos kokelas havaitsee valinneensa väärän kokeen, hän ottaa yhteyttä valvojaan. Koe vaihdetaan käynnistämällä tietokone uudelleen.

Klo 9.00: Koe alkaa

- Koetilassa on vain kokelaita ja valvojia.
- Kun kaikkien kokelaiden tietokoneet on käynnistetty ja kokelaat on tunnistettu, valvoja aloittaa kokeen napsauttamalla koetilan palvelimelta Aloita koe -painiketta. Aloitusaika kirjataan koepöytäkirjaan.

Uusien koetehtävien lataaminen poistaa edelliset koesuoritukset.

Koetehtävät [Kokeiden aloitus ja valvonta >](#)

31.1.2019

Myöhästyneiden kokelaiden kohdalla noudatetaan YTL:n määräysten mukaisia käytäntöjä. Valvoja tunnistaa myöhästyneet, kokeeseen hyväksytyt kokelaat normaalisti.

Koejärjestelmä ei mittaa koeaikaa, se on edelleen valvojien tehtävä.

Valvojan tehtävänä on valvoa kokelaita. Valvoja voi liikkua koetilassa, kunhan liikkuminen ei häiritse koetilannetta. Jokaisen kokelaan näytön on oltava jatkuvasti yhden tai useamman valvojan nähtävillä. Kokelaiden näyttöjen valvomisen lisäksi valvojat voivat seurata kokeen etenemistä koetilan palvelimelta tai valvojan koneen näytöltä, joilta nähdään myös mahdolliset ongelmatilanteet.

Valvojat reagoivat teknisiin häiriöihin tämän ohjeen kappaleen ”Ohjeita ongelmatilanteisiin” mukaisesti. Valvoja kirjaa koepöytäkirjaan mahdolliset ongelmatilanteet ja miten ne ratkaistiin.

Kokelaan poistuessa klo 12.00–17.00

Kokelas lopettaa kokeen suorittamisen kokeen lopussa olevasta Päätä koe -painikkeesta.

Kokelaan poistuessa valvoja varmistaa, että:

- kokelas palauttaa kaikki käyttämänsä luonnospaperit. Luonnoksissa tulee olla kokelaan nimi⁵. Luonnoksia käsitellään kuten yleisissä määräyksissä ja ohjeissa on kuvattu.
- kokelas palauttaa koneensa käynnistämiseen käyttämänsä USB-muistin. Kokeen tietoturvan kannalta on erittäin tärkeää, että yhtään YTL:n toimittamaa USB-muistia ei kulkeudu kokelaiden mukana koetilan ulkopuolelle.

Kokelaan henkilöllisyys tarkistetaan myös kokelaan poistuessa, jotta voidaan varmistaa, että hänen palauttamissaan luonnoksissa on oikea nimi. Poistumisaika kirjataan koepöytäkirjaan.

Noin klo 15.00–17.00: Koeaika päättyy

Valvoja tarkistaa kokeen aloitusajan sekä kokelaille mahdollisten ongelmatilanteiden selvittämisestä ja muista syistä myönnetyt lisäajat. Koe päättyy, kun koeaikaa on kulunut kuusi tuntia, lukuun ottamatta niitä kokelaita, joille on myönnetty lisäaikaa. Koeajan

---

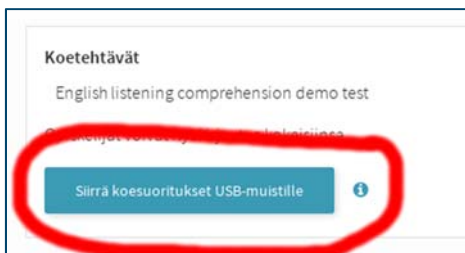
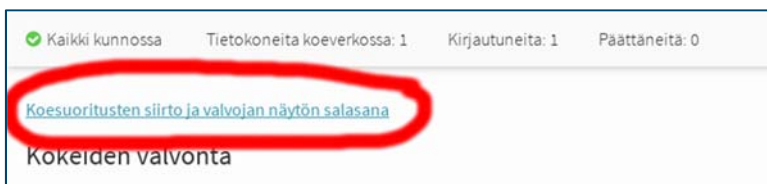
⁵ Ks. Ylioppilastutkintolautakunnan yleiset määräykset ja ohjeet, 1.4.2.

31.1.2019

päätyttyä tai viimeisen kokelaan poistuttua valvoja tekee seuraavat toimenpiteet tässä järjestyksessä:

- Sammuttaa mahdolliset valvojien koneet ja koetehtävien katsomiseen käytetyt koneet.
- Sammuttaa koetilan varapalvelimen.
- Tallettaa kokelaiden koesuoritukset USB-muistille.

- Sammuttaa koetilan palvelimen.
- Varmistaa, että koetilan palvelimen ja varapalvelimen käynnistämiseen käytetyt USB-muistit säilytetään siten, että koetilan palvelimessa käytettyjä USB-muisteja käytetään uudelleen seuraavina koepäivinä nimenomaan koetilan palvelimen käynnistämiseen. Vastaavasti varapalvelimessa käytettyjä USB-muisteja käytetään nimenomaan varapalvelimien käynnistämiseen. Lukio ei saa tehdä USB-muisteihin merkintöjä tai esim. kiinnittää tarroja. Kokelaiden koneiden USB-muisteja voidaan myös käyttää uudelleen saman tutkintokerran koepäivinä.
- Toimittaa kokelaiden koesuoritukset sisältävät USB-muistit sekä muut kokeessa käytetyt USB-muistit rehtorille. Kaikki USB-muistit säilytetään YTL:n määräysten mukaisesti⁶.

Ulkopuolisilta estetään pääsy koetilaan, kunnes tekniikka on purettu.

Kokeen jälkeen klo 15.00–18.00: Koesuoritusten siirtäminen tutkintopalveluun

- Lukion rehtori kirjautuu YTL:n tutkintopalveluun. Rehtori siirtää opiskelijoiden koesuoritukset sisältävän tiedoston valvojan antamalta USB-muistilta YTL:n tutkintopalveluun. Rehtori saa järjestelmästä kuittauksen, että koesuoritukset on siirretty tutkintopalveluun (ks. oheinen esimerkki).

⁶ Ks. Ylioppilastutkintolautakunnan yleiset määräykset ja ohjeet, 2.3.2.

31.1.2019

KOETEHTÄVÄT KOESUORITUKSET OPETTAJAT

Koesuoritukset

Kokeen päätyttyä tallenna koesuoritukset koetilan palvelimelta tavalliselle USB-muistille. Kiinnitä USB-muisti omaan koneeseesi ja klikkaa "Tuo koesuoritukset".

[Tuo koesuoritukset](#)

Tuodut koesuoritukset:

Huom! 10 kokelaan ilmoittautumistiedot puuttuvat, kokelaiden suoritukset ovat kuitenkin tallessa YTL:n palvelussa. YTL selvittää ilmoittautumistiedot ja toimittaa suoritukset kyseisten kokelaiden kouluihin arvosteltaviksi.

Lappeenrannan lukio:	
FI - Saksa (lyhyt oppimäärä)	27
Alavuden aikuislukio:	
FI - Saksa (lyhyt oppimäärä)	5

[Sulje](#)

- Lukion rehtori syöttää/päivittää valmistavaan arvosteluun osallistuvien opettajien henkilötunnukset YTL:n tutkintopalvelussa.
- YTL julkaisee hyvän vastauksen piirteet verkkosivuillaan⁷. Valmistavaan arvosteluun osallistuvat opettajat näkevät digitaalisten kokeiden koetehtävät ja aineistot YTL:n tutkintopalvelussa. YTL ei julkaise koetehtäviä ja aineistoja verkkosivuillaan. Koetehtävien ja aineistojen tulostaminen ja siirtäminen YTL:n verkkopalvelun ulkopuolelle on kielletty. Kokelaiden suoritusten tulostaminen ja kopioiminen on myös kielletty⁸.
- Opettajat voivat aloittaa valmistavan arvostelun. Ohjeet valmistavan arvostelun suorittamiseen löytyvät YTL:n verkkosivuilta.
- Opettajat näkevät kokelaan suorituksen ja omat muistiinpanonsa tutkintopalvelussa kunnes mahdollinen tarkistusarvostelu on valmis ja tutkintokerran tulokset ovat lopullisia.

Tutkinnon jokaisen viikon jälkeen ja tutkintokauden lopussa (virtuaaliset palvelimet)

Virtuaalinen koetilan palvelin varmuuskopioidaan tutkinnon jokaisen viikon päätyttyä sekä vielä kerran kaikkien tutkintopäivien (ts. tutkintokerran) jälkeen. Koetilan varapalvelinta ei

⁷ <https://www.ylioppilastutkinto.fi>

⁸ Ks. Ylioppilastutkintolautakunnan yleiset määräykset ja ohjeet, 1.5.3.

31.1.2019

varmuuskopioida. Varmuuskopiointi tehdään lautakunnan Naksu-ohjelmalla⁹. Yksi varmuuskopio voi viedä tilaa jopa 50 gigatavua. Varmuuskopion ottamisen jälkeen palvelin tyhjennetään Naksu-ohjelmaa käyttäen. Varmuuskopiot säilytetään palvelinkoneella tai erillisellä muistivälineellä (USB-muisti tai kovalevy), kuitenkin aina lukitussa tilassa.

Ylioppilastutkinnon järjestämiseen käytetyt palvelimet voidaan ottaa muuhun käyttöön (esim. Abitti-kokeiden järjestämiseen) heti tutkintokauden viimeisen varmuuskopion ottamisen jälkeen.

Varmuuskopioita tulee säilyttää siihen saakka, että tutkinnon tulokset ovat kyseisen tutkintokerran osalta lopullisia.

---

⁹ Ks. YTL:n verkkosivut (<https://www.ylioppilastutkinto.fi> > Ylioppilastutkinto > Digitaalinen ylioppilastutkinto > Virtuaalinen koetilan palvelin).

31.1.2019

Ohjeita ongelmatilanteisiin

Alla on lueteltu yleisimmät ongelmatilanteet ja annettu ohjeet niiden ratkaisemiseksi. Kokelaan neuvominen tietokoneen käytössä kokeen aikana on kielletty lukuun ottamatta alla mainittuja erityistapauksia. Jos valvoja tai rehtori arvioi, että jonkin ongelman selvittäminen häiritsee kaikkien kokelaiden työskentelyä kohtuuttomasti, hän voi keskeyttää kokeen suorittamisen ongelman selvittämisen ajaksi. Tällöin keskeytykseen kulunut aika hyvitetään kokelaille. Epäselvissä tapauksissa tulee ottaa yhteyttä YTL:ään.

Koejärjestelmään liittyvissä teknisissä ongelmissa otetaan puhelimitse yhteyttä Abitti-tukeen numeroon +358 295 338 280. Soitettaessa tulee varautua vastaamaan mahdollisiin tarkentaviin kysymyksiin ongelmasta, joten on hyvä, jos valvoja, joka on todennut ongelman ja tuntee tilanteen, soittaa puhelun itse.

Muissa tapauksissa, esimerkiksi myöhästymisiin, sairaustapauksiin tai kokeen suorittamiseen liittyvissä asioissa, voi olla yhteydessä numeroon +358 295 338 230 tai suoraan kyseessä olevaa asiaa hoitavaan tutkintosihteeriin.

1. Koejärjestelmään ja kokeeseen liittyvät tekniset ongelmat

Äänenvoimakkuuden säätäminen

Ennen koetta ja kokeen aikana äänenvoimakkuutta voi säätää äänitestillä. Äänitestin saa esiin napsauttamalla näytön oikeassa ylänurkassa olevaa kuulokekuvaketta.

Valvoja voi neuvoa kokelasta äänenvoimakkuuden säätämisessä kokeen aikana.

Äänitesti tai kokeessa olevat äänet eivät kuulu

Jos äänet eivät kuulu, voi äänitestin sulkea ja avata uudestaan. Äänitestin saa esiin napsauttamalla näytön oikeassa ylänurkassa olevaa kuulokekuvaketta. Tarvittaessa koneen voi joutua käynnistämään uudelleen. Myös kuulokkeet voi vaihtaa ja tarvittaessa käytetään koulun varakoneita ja -kuulokkeita.

Valvoja voi neuvoa kokelasta äänilaitteiden valintaan tai äänenvoimakkuuden säätämiseen liittyvissä asioissa kokeen aikana.

Kerran kuunneltava äänite ei kuulu

Toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen kokeissa sekä suomi tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa kokelas voi kuullunymmärtämistehtävissä kuunnella kunkin äänitteen vain yhden kerran. Jos kokelas ei kuule äänitettä teknisen syyn vuoksi, on ensin varmistettava äänen kuuluminen äänitestillä. Tämän jälkeen valvoja palauttaa äänitteen kuultavaksi koetilan palvelimelta. Äänite käynnistetään uudelleen kokelaan nimen kohdalta sarakkeesta ”Viimeksi kuunneltu äänite”. Tämän jälkeen kokelaan on päivitettävä oma

31.1.2019

koenäkömäänsä palvelimen näytöllä olevan ohjeen mukaisesti. Kokelaan ei pidä jatkaa kuullunymmärtämistehtävien suorittamista ongelman selvittämisen aikana, koska sen jälkeen kuulematta jäänyttä äänitettä ei voida enää palauttaa kuunneltavaksi.

Valvoja voi neuvoa kokelasta äänenvoimakkuuden säätämisessä ja koenäkömän päivittämisessä.

Kokelas ei voi perua matematiikan kokeen A-osan palauttamista

Kun kokelas painaa matematiikan kokeessa A-osan palauttamisen painiketta, se katsotaan päätökseksi palauttaa A-osa. Kokelas voi perua päätöksen minuutin ajan, minkä jälkeen A-osa lukkiutuu ja kokelas saa laskinohjelmat käyttöönsä. Kokelas ei voi enää tämän jälkeen palata tekemään A-osaa.

Kokelas on kadottanut koetehtävät

Jos kokelas on kadottanut koenäkömän, toimitaan seuraavasti:

- 1) Kokelas sulkee kaikki avoimet ikkunat napsauttamalla ikkunan oikeassa ylänurkassa olevaa X-painiketta.
- 2) Jos sovellus (esim. LibreOffice) kysyy, tallennetaanko tiedosto, se tallennetaan.
- 3) Siirrytään seuraavaan ikkunaan painamalla Alt-Tab.
- 4) Vaiheita 1-3 toistetaan, kunnes ikkunoita ei enää ole.
- 5) Avataan selain, jossa koenäkömä on: Sovellukset > Selain.

Kokelaalle ei hyvitetä asian selvittämiseen kulunutta aikaa. Valvoja voi neuvoa kokelasta ikkunoiden sulkemisessa, dokumenttien tallentamisessa ja koenäkömän uudelleenavaamisessa.

Kokelas on kadottanut vastauksia

Kokelas voi palauttaa koevastauksensa aiemman version itse. Valvoja voi avustaa kokelasta koevastauksen palautuksessa antamalla teknisuonteista apua. Valvoja ei saa auttaa kokelasta palautettavan vastausversion valinnassa.

- 1) Paina vastauskentän oikeasta alalaidasta linkkiä "Aiemmat vastausluonnokset".
- 2) Valitse vastauskentässä aiemmin ollut sisältö ja paina "Palauta".

Palautusohjeet löytyvät myös koeympäristön ohjeista.

2. Kokelaan koneeseen liittyvät tekniset ongelmat

Kokelas jatkaa jo aloitettua suoritusta

Jos kokelaan kone on jouduttu käynnistämään uudelleen ja/tai kokelas jatkaa kokeen suorittamista varakoneella, täytyy hänen kirjautua uudestaan koejärjestelmään. Uudelleen kirjaututtaessa valvoja tunnistaa kokelaan avainlukulistaa käyttäen. Koejärjestelmä

31.1.2019

tunnistaa kokelaan henkilötunnuksen perusteella ja kokelas voi jatkaa työskentelyään siitä, mihin vastaaminen jäi.

Kokelas siirtyy varakoneelle

Jos kokelas ei voi jatkaa kokeen suorittamista omalla koneellaan, annetaan hänen käyttöönsä koulun varakone lisälaitteineen. Kokelaan oman koneen sammuttaminen tapahtuu seuraavasti:

- Kokelas tallentaa erillisten ohjelmien (esim. tekstinkäsittely, piirtäminen, laskimet) avoimet dokumentit tiedostoiksi.
- Kokelas sulkee koetehtävät ja -aineistot sisältävät selainikkunat.
- Valvoja tarkastaa valvojan koneen näytöltä, että kokelaan tiedostot ovat tallentuneet. Jos valvojan näyttö ilmoittaa virheestä kokelaan tiedostojen varmuuskopioinnissa, on valvojien otettava yhteyttä YTL:ään.
- Kokelas sammuttaa koneensa näytön oikeasta ylänurkasta tai painamalla pitkään tietokoneensa virtapainiketta.

Valvoja käynnistää varakoneen, jos sitä ei ole käynnistetty jo ennen kokeen alkua. Kokelas voidaan myös siirtää varapaikalle. Mikäli kyse ei ole tietoliikennehäiriöstä ja koneen vaihtamisesta ei aiheudu häiriötä, voi kokelas jatkaa varakoneella työskentelyä omalta paikaltaan.

Kokelaan koesuoritusten ja tiedostojen tulisi palautua heti henkilöllisyyden tunnistamisen jälkeen. Jos näin ei tapahdu, on valvojien otettava yhteyttä YTL:ään. Kokelaalle hyvitetään koneen vaihtamiseen kulunut aika.

Kokelaan koneen USB-muisti irtoaa

Kokelaan koneen näytölle tulee ilmoitus USB-muistin irtoamisesta. Valvoja neuvoo kokelasta tekemään näin:

- 1) Kokelas sammuttaa koneensa. Tässä vaiheessa kone voi vaatia virtapainikkeen painamista pitkään (5-10 sekunnin ajan).
- 2) Kokelas irrottaa USB-muistin koneesta ja liittää sen koneeseen takaisin. Jos mahdollista, käytetään toista USB-liitäntää.
- 3) Kokelas käynnistää koneen uudelleen.
- 4) Kokelas syöttää henkilötietonsa ja valitsee kokeen, jonka jälkeen valvoja tarkastaa hänen henkilöllisyytensä kuten kokeen alussa.

Jos tilanne toistuu saman kokelaan kohdalla, kokelas siirretään varakoneelle ja koneen käynnistämiseen tarkoitettu USB-muisti vaihdetaan.

31.1.2019

Kokelaan kone käynnistyy kokeen aikana uudestaan

Jos kokelaan kone käynnistyy uudelleen, saattaa kyseessä olla vilppiyritys tai tekninen vika. Valvojan harkinnan mukaan kokelas jatkaa kokeen suorittamista joko omalla koneellaan tai varakoneella.

Jos uudelleenkäynnistymisiä tapahtuu kokeen aikana enemmän kuin yksi, kokelas siirretään varakoneelle. Jos uudelleenkäynnistymiset jatkuvat, valvojan tulee ottaa yhteyttä YTL:ään.

3. Häiriö kokelaan teknisessä valvonnassa

Tämä ilmoitus valvojan näytöllä tarkoittaa, että kokelaan koneessa ajettavat tekniset valvontaohjelmistot eivät toimi. Pahimmillaan ilmoitus voi olla merkki siitä, että kokelas estää teknisen valvonnan vilpin peittelemiseksi.

Jos valvojan näytölle tulee jonkun kokelaan kohdalle tällainen ilmoitus, on valvojan välittömästi otettava yhteyttä YTL:ään lisäohjeiden saamiseksi. Ilmoitus tai siihen liittyvä yhteydenotto ei saa missään tapauksessa tulla kokelaiden tietoon.

Ilmoituksia voi tulla koepäivän aikana useita. Jokaisesta ilmoituksesta on otettava yhteyttä YTL:ään. YTL antaa ohjeet jatkotoimenpiteistä tapauskohtaisesti.

4. Tutkintoverkkoon liittyvät tekniset ongelmat

Kokelaan verkkoyhteys katkeaa

Koejärjestelmä ilmoittaa kokelaalle ja valvojalle, jos yhteys koetilan palvelimelle katkeaa. Kaikki kokelaan siihen mennessä laittamat vastaukset ovat tallentuneet. Työskentely ei voi jatkua ennen yhteyden palaamista. Tarkista, että verkkokaapeli on huolellisesti kiinnitetty kokelaan koneeseen ja kytkimeen.

- Jos kokelaalla on avoimia dokumentteja erillisissä sovelluksissa (esim. tekstinkäsittely, piirtäminen, laskimet), hänen tulee tallentaa ne tiedostoiksi. Kone on siirrettävä toiseen verkkoliitintään esimerkiksi varapaikalle, jotta tiedostot voivat varmuuskopioitua koetilan palvelimelle. Tarvittaessa otetaan yhteyttä YTL:ään.
- Jos kokelaalla ei ole avoimia dokumentteja erillisissä sovelluksissa, kokelaan kone käynnistetään uudelleen.

Jos ongelma toistuu, kokelas siirretään varakoneelle.

Useiden kokelaiden yhteys koetilan palvelimelle katkeaa

Jos yhteys koetilan palvelimelle katkeaa samanaikaisesti kaikilta kokelailta, tarkistetaan ensin koetilan palvelimen verkkokaapelin liitäntä. Jos kaapeli on kiinnitetty palvelimeen, jatketaan ongelman selvittämistä kohdan ”Koetilan palvelimen toimintahäiriö” mukaisesti.

Valvojan tulee ottaa yhteyttä YTL:ään heti vian ilmetyä tai viimeistään

31.1.2019

korjaustoimenpiteiden jälkeen.

Koetilan palvelimen toimintahäiriö

Koetilan palvelimen toimintahäiriöt ilmenevät kaikkien kokelaiden havaitsemina ongelmina. Jos yhteys koetilan varapalvelimelle on toiminut normaalisti ennen toimintahäiriötä, toimitaan seuraavasti:

- 1) Valvoja ilmoittaa kokelaille viasta ja kirjaa kellonajan koepöytäkirjaan.
- 2) Valvoja ottaa yhteyttä YTL:ään mahdollisia lisäohjeita varten. Samalla varmistetaan lupa kokeen jatkamiseen palvelimen ja varapalvelimen synkronoinnin aikana.
- 3) Valvoja sammuttaa sekä koetilan palvelimen että koetilan varapalvelimen näytön oikeasta ylänurkasta.
- 4) Valvoja käynnistää koetilan varapalvelimen koetilan palvelimeksi.
- 5) Jos YTL:ltä on saatu lupa, kokelaat voivat jatkaa kokeen suorittamista normaalisti.
- 6) Jos kyseessä on USB-muistilta käynnistetty palvelin, selvitetään, löytyykö lukiosta uusi tietokone koetilan varapalvelimeksi. Käynnistetään uusi varapalvelin käyttämättömältä palvelimen USB-muistilta. Jos kyseessä on virtuaalinen palvelin, noudatetaan YTL:ltä saatuja ohjeita.
- 7) Kokelaille annetaan lupa jatkaa koetta vasta kun tiedot koetilan palvelimelta on synkronoitu varapalvelimelle. Koetta voi jatkaa aikaisemmin vain jos YTL on antanut siihen luvan.

Vian korjaukseen käytetty aika merkitään koepöytäkirjaan ja hyvitetään kokelaille.

Koetilan varapalvelimen toimintahäiriö

Koetilan varapalvelimen toimintahäiriö ilmenee koetilan palvelimella ja/tai koetilan varapalvelimella. Kokelaat voivat jatkaa kokeen suorittamista normaalisti, jos YTL antaa siihen luvan. Tarkistetaan ensin koetilan varapalvelimen verkkoyhteys.

Jos kyseessä on virtuaalinen varapalvelin, valvoja ottaa yhteyttä YTL:ään lisäohjeita varten heti vian ilmettyä.

Jos kyseessä on USB-muistilta käynnistetty varapalvelin, yritetään käynnistää varapalvelin uudelleen ensin samalta USB-muistilta ja jos tämä ei auta, sen jälkeen käyttämättömältä koetilan palvelimen USB-muistilta. Jos nämä yritykset eivät korjaa tilannetta, selvitetään, löytyykö lukiosta uusi tietokone koetilan varapalvelimeksi. Uusi varapalvelin käynnistetään käyttämättömältä palvelimen USB-muistilta. Valvojan tulee ottaa yhteyttä YTL:ään heti vian ilmettyä tai viimeistään korjaustoimenpiteiden jälkeen.

Jos kokelaiden työskentely on keskeytetty, keskeytykseen kulunut aika merkitään koepöytäkirjaan ja hyvitetään kokelaille.

31.1.2019

5. Sähköt katkeavat koko rakennuksesta

Jos sähköt katkeavat koko rakennuksesta, voidaan koetta jatkaa akkuvarmistuksen avulla. Viiden minuutin sähkökatkon jälkeen kokelaita pyydetään tallettamaan tiedostonsa (esim. LibreOffice, Geogebra) ja sammuttamaan koneensa näytön oikeasta ylänurkasta. Valvojat seuraavat verkkoon liitettyjen koneiden määrää valvojan näytön yläreunasta. Kun kaikki koneet ovat poistuneet tutkintoverkosta, valvoja sammuttaa ensin koetilan palvelimen ja sen jälkeen koetilan varapalvelimen.

Sähköjen palauduttua valvoja käynnistää koetilan palvelimen ja varapalvelimen. Tämän jälkeen kokelaita pyydetään käynnistämään koneensa. Kokelaat kirjoittavat henkilötietonsa ja valvojat tunnistavat heidän henkilöllisyytensä kuten kokeen alussa. Kokelaat saavat jatkaa kokeen suorittamista valvojan luvalla vasta kun kaikki kokelaat on tunnistettu. Kokelaille hyvitetään sähkökatkoksen selvittämiseen kulunut aika.

Valvojan tulee ottaa yhteyttä YTL:ään heti vian ilmetyä tai viimeistään korjaustoimenpiteiden jälkeen.

6. Muut ongelmatilanteet

Kokelas saapuu myöhässä kokeeseen

Jos kokelas saapuu ennen klo 10:tä, hänet voidaan päästää suorittamaan koetta. Koepöytäkirjaan merkitään aika, jolloin hän on aloittanut kokeen suorittamisen, sekä myöhästymisen syy. Mikäli kokelas saapuu klo 10:n jälkeen, on rehtorin otettava yhteyttä lautakuntaan puhelimitse.

Kokelas poistuu kokeesta ennen klo 12:ta

Jos kokelas poistuu kokeesta ennen klo 12:ta, on asiasta ilmoitettava välittömästi sekä rehtorille että puhelimitse lautakunnalle.

Kokelas sairastuu kokeen aikana

Mikäli kokelas sairastuu äkillisesti kokeen aikana, on välittömästi otettava yhteyttä rehtoriin. Rehtori voi siirtää kokelaan jatkamaan suoritusta erilliseen tilaan ja tarvittaessa hoitaa muiden erityisjärjestelyjen hakemisen. Mikäli kokelas ei pysty jatkamaan kokeen suorittamista, hänet on kuitenkin pidettävä valvottuna klo 12:een asti. Sairastapauksista on ilmoitettava lautakuntaan puhelimitse.

Kokelas tekee väärää koetta

Jos kokelas huomaa tekevänsä eri koetta kuin mihin hän on ilmoittautunut, valvoja ohjaa hänet käynnistämään koneensa uudestaan. Kokelas valitsee oikean kokeen ja valvoja tunnistaa hänet uudestaan koejärjestelmään. Menetettyä koeaikaa ei hyvitetä kokelaalle,

31.1.2019

vaan kokelas saa käyttää jäljellä olevan koeajan oikean kokeen tekemiseen. Tapauksesta ilmoitetaan lautakuntaan puhelimitse.

Kokelas poistuu hetkeksi paikaltaan

Jos kokelas poistuu paikaltaan esimerkiksi vessaan, hän kytkee näytönsäästäjän päälle napsauttamalla koejärjestelmän yläreunassa näkyvää lukon kuvaa. Näytönsäästäjää käytettäessä ei kokelasta tarvitse tunnistaa uudelleen. Valvojien tehtävänä on valvoa, etteivät muut kokelaat koske poistuneen kokelaan koneeseen tällä välin.

Valvoja voi neuvoa kokelasta näytönsäästäjän käynnistämisessä kokeen aikana.